HELYI (MEGSZÁLLÁSI) KIADÁSOK, MAGÁNPOSTÁK GYŰJTŐINEK
SZAKCSOPORTJA
Levélcím: MABÉOSZ Budapest, Pf. 4. 1387

TÁJÉKOZTATÓ

1989

6

szám

(negyedik negyedév)

2

TÁJÉKOZTATÓ

HELYI [MEGSZÁLLÁSI] KIADÁSOK, MAGÁNPOSTÁK GYÜJTŐINEK

PERIODIKÁJA

SZERKESZTI: FLASCH DEZSŐ

Levélcím: MABÉOSZ Budapest, Pf.4. 138.

Megjelenik negyedévenként

TARTALOM

Surányi László: válasza (kérdések - feleletek)	3-6.old.
Flasch Dezső: Így kezdődött... (3.-ik folyt.)	7-10.old.
Dr. Simády Béla: Egy "egyszerü" levelezőlap	11-12.old.
(F. D.): Reggódó együttérzésünk...	13.old.
Király Tibor: Négy hónap bélyegtörténete Sopron és környéke történetéből	14-20.old.
Peter Néma: Az 1944/1945-ös észak-erdélyi bélyegkiadások bibliográfiája	21-25.old.
(F. D.): Elemér Kövér: Pretlace uhorskych a madarskiych Postovych Známok 1914-1921 (Magyar bélyegek átnyomásai 1914-1921)	26-27.old.
(F. D.): Krónika	27.old.

Kérjük gyüjtőtársainkat, hogy sziveskedjenek cimjegyzékükbe besorolni:

1. Andrija Mirkovic, D-5000 Köln 1. Spichern Strasse 2.

IV. 7.

2. Racskó Pál, Tótkomlós, Jókai u. 24/a. 5 9 4 0

A. B. alattiakat gyüjti

kérdések – feleletek

Előző számunkban közöltük Derecskei Attila írását - Helyi? Megszállási?... - cimmel. A kérdésekre adott feleleteket adjuk közre az alábbiakban Surányi László tollából.

A legutóbbi számban Derecskei Attila arról akart bennünket meggyőzni, hogy ismerjünk el minden olyan bélyeget, amelyeket a megszállók a trianoni békeszerződés aláírása előtt adtak ki. Régi vita ez Derecskei Attilával, aki nem akarja elismerni azokat a döntő tényezőket, amelyek egy bélyegkiadás hovatartozását meghatározzák.

Egy hasonló vitában Madarász Gyula a Filatéliai Szemle 1959. 12. számában (6.old.) irta: általában a bélyeg hovatartozását "szükebb értelemben az a földrajzi terület határozza meg, amely számára a bélyeget forgalomba bocsátották, tágabb értelemben pedig a forgalomba bocsátó szerv, vagy hatóság nemzetisége".

Azt kell tehát vizsgálnunk, hogy a szóban levő bélyeg vagy bélyegek mely postaigazgatóság területén lettek kiadva, másrészt, hogy kiadásukról mely postaigazgatóság gondoskodott, illetve adott ki rendeletet.

A fentiek mellett nem árt ismerni az adott időben keletkezett nemzetközi jogi értelemben vett dokumentumokat, jelen esetben a belgrádi fegyverszüneti egyezményt. Ez az egyezmény kimondta, hogy a megszállás alatt a közigazgatás a magyar hatóságok kezében marad. Közigazgatási szervként tekintették a megszállók a területükön müködő postahivatalokat is. Igaz, hogy valamennyi a tárgyhoz tartozó postaigazgatóság mellé a megszállók ellenőröket vezényeltek. Ezzel igyekeztek nehezíteni az igazgatóságok müködését, de nem tudták megakadályozni még bélyegkibocsátó tevékenységüket sem. Ezt igazolja valamennyi bélyegkiadás.

4

A Baranya I. és II. sorozat kiadását meg a postavezérigazgatóságnak is bejelentették, sőt az I. kiadásáról a központi Posta és Távirda Rendeletek Tárában rendelet is megjelent. A többi kiadásról (Baranya II., Debrecen, Arad, Szeged, Temesvár) minden esetben a helyi magyar postaigazgatás adott ki rendeletet.

Nem ez történt azoknál a kiadásoknál, amelyek forgalomba bocsátásáról a megszállók postaigazgatásai adták ki a rendeletet. Derecskei Attila ismeri a témához tartozó tanulmányaimat és láthatja, hogy valamennyi magyarnak tekintendő kiadásnál ennek pontos dokumentációját is közlöm. Ezzel szemben nem tud felmutatni egyetlen olyan elszakitott területen kiadott idegen fenségjelü kiadásról hivatalos magyar rendeletet, amelynek értelmében ezek magyarnak volnának tekinthetők. Sőt! Ha Derecskei gyüjtőtárs gondosan átlapozza a baranyai kiadásokról irt kis könyvemet, azt láthatja, hogy a Magyar királyi postavezérigazgatóság a Baranya I.-en kivül egyetlen kiadást se akart elismerni. Erről tanuskodik az a levél, amelyet a postavezérigazgató ez ügyben az UPU-hoz irt:

"Igazgató Ur!

A Szövetségesek és Ausztria-Magyarország között 1918. november 13-án aláirt katonai fegyverszüneti egyezmény a megszállandó magyar területek polgári közigazgatásának - tehát ezen belül a postának is - a magyar kormány kezében kellett volna maradnia. Ez nem igy történt, mert a megszálló hatalmak birtokukba vették a postaszolgálatot és a postaigazgatást is. Többszöri felszólamlásunk e tények ellen a Szövetségesek katonai misszijánál megválaszolatlanul maradtak. Ezeken a területeken jelentős mennyiségü postabélyeg maradt. A bélyegek különböző felülnyomásokkal forgalomba kerültek és még ma is forgalomba kerülnek vagy azért, hogy bérmentesitési célokat vagy még inkább azért, hogy filatéliai üzérkedési célokat szolgáljanak.

A magyar postaigazgatás kijelenti, hogy 1918. november 1. óta csak a következő felülnyomású bélyegeket adta ki:

1. "Köztársaság"
2. "Magyar Tanácsköztársaság"
3. "A nemzeti hadsereg bevonulása 1919.XI.16."

/Ez utóbbi felülnyomású bélyegek emlékbélyegeknek tekintendők./

4. Azok a magyar bélyegek, amelyek még bizonyos funkciókat ellátó pécsi posta-igazgatás körzetének megszállt területén maradtak, a magyar igazgatás tudomásával "Baranya 1919" felülnyomással lettek ellátva.

Más felülnyomással ellátott bélyegek nem tekinthetők a magyar posta kiadásainak.

Kérjük a fentieket szíveskedjenek az U.P.U. tagjainak tudomására hozni.

Amennyiben a fent említett és ujabban megjelent bélyegek még nem lettek megküldve az Önök hivatalának, ez a közeljövőben meg fog történni.

Fogadja stb ...

Budapest, 1920. február 20.

Aláirás"

A fentiek szerint még azokat se ismerte el a magyar posta magyarnak, amelyek a helyi igazgatóságok rendeletére jelentek meg. Egyetlen sorozatot rehabilitált sajátos politikai okokból a postaigazgatás, illetve a Minisztertanács 1923. október 27-én: a szegedi "Magyar Nemzeti Kormány Szeged, 1919." felülnyomású sorozatról ugy határozott, hogy azt hivatalos magyar kiadásnak ismeri el.

Mi filatelisták messzebb mentünk: mi valamennyi magyar rendelettel megjelent kiadást magyarnak tekintjük a megszállott területeken is. Hogy tekinthetnénk viszont magyarnak a magyar bélyegekre felülnyomott idegen felségjelü, illetve szövegü bélyegeket? Nem lehet magyar az a bélyeg, amelynek felirata román, vagy szerb-horvát királyság, vagy csehszlovák posta. Térjünk vissza a Madarász idézethez: mely országok részére lettek ezek a bélyegek

kiadva?; mely ország adott ki rendeletet megjelenésükről?; mely ország kincstárába folytak be az ezekkel a bélyegekkel bérmentesitett dijak? Ezek a meghatározók! Tehát függetlenül Trianontól, az aláirás dátumától ezek nem magyar bélyegek. Viszont mint magyar bélyegalappal rendelkezők a hungárikák fogalmát kimeritik.

Surányi László

KIÁLLÍTÁS

1989. november 3-9. között tartott nyitva a Magyar-Szovjet Bélyegkiállitás. A kiállitók közt szerepelt Tegzes József gyüjtőtársunk is."Az 1919. évi Baranyai bélyegkiadások részletes bemutatása" cimü anyagának gazdag változatosságában gyönyörködhettek a megszállási témákat gyüjtők és kedvelők. Az alapos szakértelemmel feldolgozott gazdag, ritkaságokkal teli anyagot arany éremmel dijazta a Biráló Bizottság.

****

Lapunk megjelenése a gép hibája miatt késett. Elnézésüket kérjük!

7

IGY KEZDŐDÖTT

Ebben a folytatásban az SHS felülnyomásu bélyegek megjelenése előtti időszak történelmi előzményeit ismertetjük.

Az Osztrák-Magyar Monarchia első világháborus összeomlását néhány nappal megelőzően - még 1919. október 6-án - megalakult Zágrábban a Szlovének, Horvátok és Szerbek Nemzeti Tanácsa, mely kimondta, hogy a szlovének, horvátok és szerbek leendő egységes államának létrehozását tekinti legfőbb feladatának. A zágrábi tartománygyülés (szábor) október 29-én ünnepélyes külsőségek között bejelentette Horvátország, Szlovénia és Dalmácia független állammá való alakulását, egyidejüleg a szlovén-horvát-szerb független államhoz való csatlakozásukat, illetve Magyarországtól való elszakadásukat. Igy a kormányhatalom a Nemzeti Tanács kezébe ment át. Horvátország függetlenségét a Károlyi-kormány is elismerte. November 25-én Ujvidéken a vajdasági népszkupstina is gyülésezett s szintén a Szerb Királysághoz való csatlakozás és Magyarországtól való elszakadás mellett döntött. Példájukat hamarosan Montenegro is követte.

Az egyesülést Karagyorgyevics Sándor régens jelentette be ünnepélyes külsőségek között. Ezzel a magyar délvidék elszakadása véglegessé vált, már csak a szerb csapatok által megszállt területek határainak pontos megállapitása maradt hátra a békekötésig.

Horvátország (Hrvatska) önállóságának okt. 29-i kikiáltása után megbizták R. Valic és S. Sabljak grafikusokat a horvát önállóságot kifejező bélyegek tervezésével.

Uj bélyegek tervezése és kivitelezése, gyártása és forgalomba bocsátása hosszabb időt vesz igénybe. Tehát a tervbe vett uj horvát bélyegek sem készülhettek volna el hamarosan egy közeli kitüzött időre. Ezért felülnyomásos bélyegek megjelentetése mellett döntöttek. Steinbauer kőnyomdászt bizták meg a postahivataloknál talált magyar bélyegek felülnyomására alkalmas oly jellegü tervezetek készitésére, melyek az önálló horvát állam hü kifejezői. A bemutatott tervezetekből 12 félét találtak alkalmasnak. Elfogadásuk után a zágrábi nyomdában kőnyomatos eljárással acélkék, fekete és piros szinnel nyomták felül a kiválasztott bélyegeket. A kőnyomatos eljárással felülnyomott bélyegek példányai azonban nem kerültek tényleges forgalomba, igy ezek egyrészt próbanyomatolnak tekinthetők, másrészt speciális gyüjteménybe valók.

A hivatalosan elismert - és valóban postai forgalomba kerülő - bélyegeket könyvnyomás utján (egy részüket gyorssajtóval, más részüket tégelynyomással) készitették. A felülnyomásra került 41 különböző bélyeg felsorolásának jegyzékét a Narodne Novine 1918. évi november 21-i számában - Služ beno izdanje i Količina S.H.S. marka cim alatt - közölte. A felülnyomás munkálatai 1918. nov. 18-án kezdődtek és december végéig tartottak. 1918. november 29-én kezdték árusitani a sorozat értékeit, melyek 1919. április végéig maradtak forgalomban.

A valóban forgalomba kerülő bélyegek felülnyomására két nyomdában - a horvát állami- és a zágrábi érseki nyomdában - került sor, egyrészt - mint érintettük már - gyorssajtóval, másrészt tégelynyomással. Sajnos mint az állami, mint az érseki nyomdában hiányzott az ilyenkor megkövetelendő szigoru ellenőrzés, igy számos és különböző fajta téves felülnyomás jött létre. A hivatalos jegyzék-lista 41 bélyeget ismert el felsorolásával. A jegyzékben nem szereplő példányokat spekulativ jelzővel il-

letik. Egyes szerzők és szakértők a spekulativ kategóriába sorolják a koronázási bélyegeket is.

A hibás felülnyomásuak közt szinte minden értékből ismertek a forditott és kettős felülnyomások, továbbá oly összefüggő párok, melyek egyik bélyegén normál, mig a másikon forditott a felülnyomás. A parlamentes bélyegek SHS betüit eredetileg alul és felül egy vizszintes vastagabb vonal zárta le, illetve fogta közre. Azonban az 50 f-es és a 10 K-s parlamentesek szine annyira hasonlitott egymásra, hogy összetévesztésük kiküszöbölésére a koronás névértékeknél "Kruna" és "Krune" szót nyomtak az alsó vonal helyére. Ennek ellenére néhány iv mégis forgalomba került a két vonallal. A próbanyomatok közé sorolják a más szinnel, vagy az illető érték helyett más tipussal felülnyomott bélyegeket is.

A hivatalosokon kivül készültek magánosok részére is felülnyomások. Mint emlitettük a felülnyomást két nyomdában végezték szinte ellenőrzés nélkül, igy az eredeti klisékkel előzőleg olyan forgalomból kivont magyar bélyegeket is felülnyomtak, melyek már nem voltak a posták készletében meg.

A felülnyomott bélyegeket a katalógusok a jugoszláv rész előtt közlik.

Az állami nyomdában kerültek felülnyomásra az alábbi bélyegek:

Károly: 10, 20, 25 filléresek
turulos: 50 filléres
országházas: 50, 75, 80 filléresek
III. hadisegélyből: 10, 15, 40 filléresek
sürgős (2 f)
hirlap (2 f)

A többieket az érseki nyomdában készitették el a portókkal együtt. (Más forrás szerint az előbbi parlamentesek és a III. hadisegély sora, valamint a sürgős is az érseki - Katholikus Nyomdában - került felülnyomásra.)

Az első értékek 1918. nov. 18-án kerültek árusitásra. Ezek a következők:

aratós: 2, 3, 5, 6, 15, 40 filléresek

turulos: 50 filléres

November 19-én jelentek meg a 25 és 35 filléres aratósok, november 20-án a Zita 40 filléres, november 21-én az 50, 75, 80 filléres országházas bélyegek. Fentieket követően a III. hadisegély sorozata, majd a portóbélyegek. November végén a koronázási pár és a sürgős bélyeg. Legvégül a turulos 6 filléres és a Károly 25 filléres.

1919. március 2-8. között a zágrábi postahivatalokban kézi bélyegzővel, fekete szöveggel felülnyomott bélyegeket árultak, de később ezeket visszavonták.

\+ + +

Az ismertettekhez kiegészitésül - ellentmondásai ellenére is - utalok az előző közlésre (Tájékoztató 5.).

Flasch Dezső

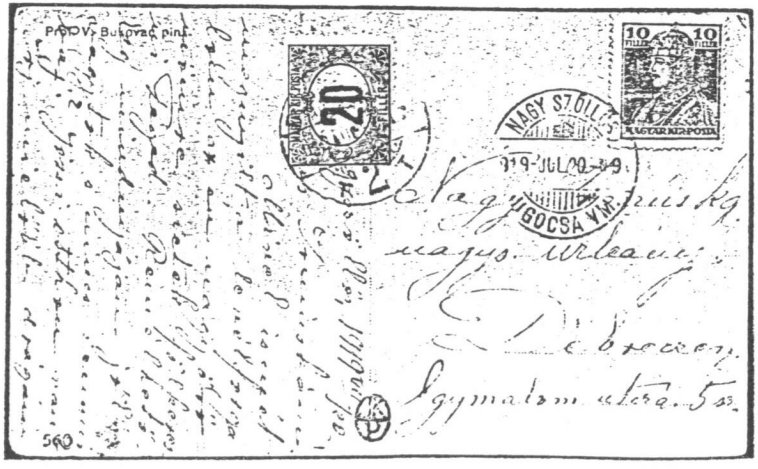

EGY "EGYSZERŰ" LEVELEZŐLAP

A cikkhez tartozó kép az előző - 10-ik - oldalon látható.

A Kárpátalja gyüjteményemben van ez a levelezőlap, ami talán a megszállási területek gyüjtői számára is érdekes, talán uj információkkal is szolgál.

A Nagyszöllősön 1919. julius 20-án föladott levelezőlapot egy 10 filléres Károly-bélyeggel bérmentesitették. Nagyszöllős 1919. április 16-20 között került román megszállás alá. Tudni kell, hogy a kárpátaljai terület déli részét (Nagyszöllős, Huszt, Bustyaháza, Técső, Aknaszlatina, stb.) Románia szállta meg, és ez a megszállás egészen 1920. augusztus 30-ig fönnállt. Ezért ez a déli rész 1919. május 8-án - amikor Kárpátalja hivatalosan "csatlakozott" Csehszlovákiához - nem került csehszlovák igazgatás alá: itt továbbra is a magyar bélyegeket és a magyar bélyegzőket használták a postahivatalok, a magyar dijszabás maradt érvényben.

Megjegyzés: Kárpátalja többi részén 1919. május 8. után csehszlovák bélyegeket (az 1918-19-es "Hradzsin" kiadás bélyegeit) használtak; a magyar bélyegzőket 1921-ben cserélték ki csehszlovákra.

A Debrecenbe cimzett levelezőlapon egy 20 filléres portóbélyeg van még, amit 1919. augusztus 9-én bélyegeztek le a Debrecen 2 postahivatalban. A föladáskor helyesen bérmentesitett levelezőlapot "jogosan" portózták meg Debrecenben. Ugy látszik, hogy ekkor már a debreceni zónában érvényes volt a helyileg megemelt dijszabás, ezért ugy értékelték a levelezőlapot, hogy arról 10 fillér bérmentesitési dij még hiányzik.

Postatörténeti érdekességü a levelezőlapra irt szöveg: "Mivel ismét megnyilt a levélforgalom az én nagy

örömömre, sietek fölkeresni Téged..." Ebből annyi következtetést biztosan le lehet vonni, hogy a románok által megszállt déli kárpátaljai területekről 1919. julius 20. előtt néhány nappal megnyilt a levélforgalom a románok által megszállt (de ott a postaigazgatást is átvett) debreceni zónába.

Kérdés, hogy miért nem szerepel a levelezőlapon cenzura jelzés?

Az is kérdés, hogy hol bolyongott ez a levelezőlap julius 20. és augusztus 9. között?

Dr.Simády Béla

Látszólagos egyszerüsége ellenére is jelentős postatörténeti objektumot ismertet Dr. Simády Béla. A "futott" levelezőlap Debrecen (és természetesen: Tiszántul) román megszállási postájának első szakaszába tartozik (v.ö. F.D.: Debrecen román megszállási postájának első szakasza, Filatéliai Szemle, 1987. okt. 7-8.old.). Ebbe a postai szakaszba sorolható portózott küldemények közül - eddig legalábbis - ez az első ily jellegü létező példány. Mint hivatkozott irásomban is jelzem, ennek a postai szakasznak a küldeményeiből kevés maradt meg, másrészt a megsemmisitett hivatalos iratok hiányában e postai szakaszban elrendelt tarifaemelés pontos kezdőidejét eddig megállapitani nem lehetett.

A Szerző második kérdésére ("...hol bolyongott ez a levelezőlap julius 20. és augusztus 9. között?") az akkori hadihelyzet ad feleletet. A román királyi hadsereg előnyomulása május 1. után átmenetileg leállt. A Vörös Hadsereg julius 20-án inditott támadása után julius 24-én ellentámadásba lendültek a románok. Ugy vélhető, egyértelmüen a Tiszafüred és Tokaj térségében folyó harcok adják meg az elégséges választ a küldeménynek valahol - ut közben - történt elakadására.

F. D.

Aggódó együttérzésünk kisérte a szomszédos Románia megujulásáért vivott hősi harcot. Ugy gondolom, ez az együttérzés áthatotta a Tájékoztató olvasóit is. Szomszédos államok vagyunk: itt - köztünk - románok, ott - köztük - magyarok élnek, akik - ahogy ma többször hivatkozunk rá - a két népet összekötő hid szerepét töltik be.

Ennek az összekötő hidnak egyik pillére a filatélia is. Hiszen a két nemzet bélyeggyüjtőinek egyaránt gyüjtői és kutatási körébe esnek az erdélyi - állami és helyi - bélyegkiadások. A magyar és román filatélia területéről számos román és magyar publikáció tudósitott már. Közel két évtizeddel ezelőtt (1972-ben) Kovács György a Filatéliai Szemlében megjelent irásának - már akkor - "A magyar és a román bélyeggyüjtés érintkezési területei" találó cimet adta. Noha közleménye a magyar és a román bélyeggyüjtésnek csak ujabb - II. világháboru utáni - közösen érdekelt területével foglalkozik, maradt még további kutatni való a régebbi (I. világháborut követő) magyar alapbélyegek felhasználásával kiadott román állami bélyegkiadás terén is.

Hisszük, hogy a fegyverzaj elcsendesülése után ujra felujulnak a magyar és román bélyeggyüjtők kényszerüségből megszakitott filatéliai kapcsolatai.

*

Jelen számunk már január elejére elkészült és várta a sokszorositást. A fentiek ugyan közvetlen az akkori események után iródtak, ugy véljük a közlemény aktualitása ma is helytálló.

Király Tibor:

Négy hónap bélyegtörténete Sopron és környéke történetéből

2

3. I. kiadás: „Felkelő Magyarok által megszállt Nyugatmagyarország 1921. aug. szept."

A sorozat kibocsátására vonatkozó eredeti rendelet:

Lajtabánság kormányzótanácsa 1921. $\frac{\text{G.ü.3.}}{921}$ sz.

Rendelet

Miután az A-zónát a magy. kir. kormány csapatai már kiürítették és az osztrák köztársasági kormány át nem vette, s amelyet ezen interregnum alatt a felkelők hatalmukba vettek és tartanak ma is, elrendelem, hogy a postahivataloknál található összes m. kir. posta bélyegek »Felkelő Magyarok által megszállt Nyugatmagyarország 1921. aug. szept.« szöveggel felülnyomattassanak. Ennek végrehajtásával megbízom Biringer Gyula szkv. századost, s egyben utasítom arra, hogy a postáknál lévő bélyegkészletekről s a postahivatalok egy hónapi szükségletéről nekem 3 nap alatt tegyen jelentést. Kelt Felsőőrött, 1921. szept. hó 4-én. Hír György sk. felkelőcsapatok parancsnoka

»Lajtabánság« PH Kormányzótanácsa 1921."

A bélyegek nyomását már augusztus végén megkezdték a szombathelyi Lingauer-féle „Vasvármegye" nyomdában. Más forrás szerint a feliratozást a „felkelők" 50 db bélyegből álló félíven Felsőőrött gépi úton végezték el.[7] A sorozat bélyegei fekete színű felülnyomással készültek. A felülnyomás négyes sorban helyezkedik el (2. kép). Az 5 filléres arató és a 25 filléres Magyar Posta bélyegre készült próbanyomás. A kiadás az aratós (10, 20, 25, 40, 50 fillér) és a parlamentes (1, 2, 2,50 és 3 korona) magy. kir. bélyegek felülnyomását jelenti. A rendelet kiadása utáni kihirdetése szeptember 5-én történt meg, így a bélyegek megjelenése váratott magára.

A bélyegkibocsátással kapcsolatban bizonyos ellentmondás tapasztalható az eredeti „Rendelet"-ben leírtak és Missuray könyvében leírtak között. A „Rendelet" 1921. szeptember 4-i dátuma és a „Lajtabánság Kormányzótanács" aláírással ellentmond az október 4-i „Lajtabánság" kikiáltásának dátuma! Hogyan írhatta alá Hír György szeptember 4-én „Lajtabánság Kormányzótanácsa" nevében a rendeletet, amikor csak október 4-én kiáltják ki a bánságot?

7 Dorau-Fest, 1921. 11. sz.

FILLER
Felkelő Magyarok
MAGYAR KIR. POSTA

MAGYAR KIR. POSTA
Felkelő Magyarok
által megszállt
1921. aug. szept.
2
KORONA
2

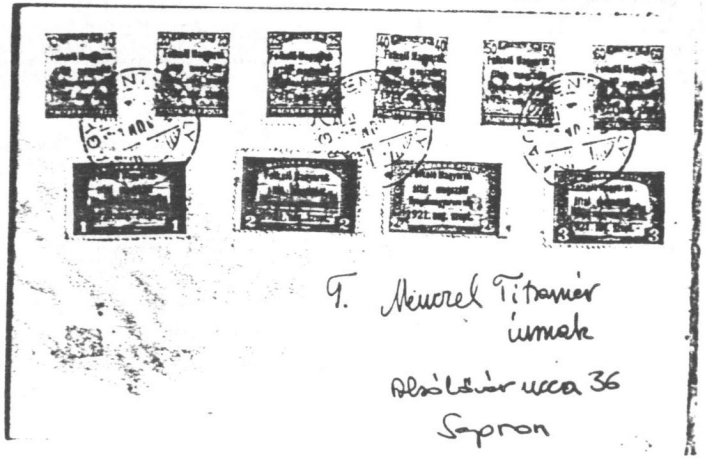
T. Neuczel Titanné
úrnak
Alsóbánár ucca 36
Sopron

A bélyegek elsősorban az I. és III. „felkelő-hadsereg" területén, Vas megyében kerültek forgalomba. A következő bélyegzésekkel találkozhatunk: *Pinkafő, Borostyánkő* (2 féle bélyegző), *Szentelek, Gyanafalva, Borhegy, Újrétfalu, Hamvasd, Háromsátor, Villámos, Határfő, Királyfalva, Ercsenye, Árokszállás, Dobrafalva, Ókörtvélyes, Nagyszentmihály, Fehérpatak, Felsőőr, Németújvár, Pörgölény, Németgyirót, Kismarton, Felsőpulya* és *Rohonc.*

A kiadásnál több tévnyomatot is találunk, de ezek a fantázia bélyegekkel együtt egyértelműen spekulatív jellegűek. Érdekességképpen kell foglalkoznom az ebből az időből fellelhető kocsipostával. „1900. január 1-től a kocsipostai és levélpostai bélyegzők használatát hivatalosan megszüntették, azonban a bélyegzőket a postamesterek nem szolgáltatták be, ugyanúgy használták tovább, mintha a rendelet meg sem jelentlent volna." — írja Fehér Endre.[8] A birtokomban lévő példányok a déli kocsipostai útvonal egyik állomásán kerültek lebélyegzésre: Pinkafő, 1921. szeptember 8. A déli kocsiposta útvonala: Kismarton—Szentgotthárd—Keszthely—Marcali—Pinkafő (2. kép).

A bélyegeket nem sokkal megjelenésük után már hamisították, ezért Szendey László a Lajtabánság postaigazgatója az általa aláírt és a felkelők címerével ellátott igazolványon garantálta valódiságukat (3. kép).

8 Filatéliai Szemle, 1975. 8. szám 16—17.

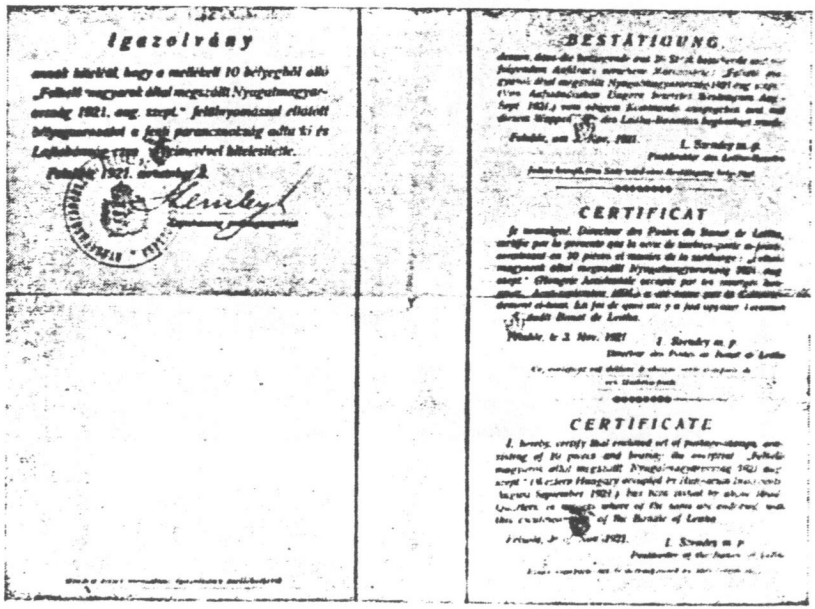

3. Szendey László, a Lajtabánság postaigazgatója igazolja az I. kiadás valódiságát

4. II. kiadás: „Nyugatmagyarországi felkelők A-zóna 1921. szept."

A felkelő csapatok V. parancsnoksága (Ostenburg különítménye) értekezletén 1921. szeptember 12-én elhatározták, hogy az Ágfalva községben és a környéken lezajlott „ütközet" emlékére bélyegsorozatot fognak kiadni. Ez a „kiadás" a forgalomban lévő magyar bélyegek (aratós-parlament) felülnyomását jelentette. A bélyegeket a Soproni Hirlap nyomdájában (tulajdonosa Tóth Alajos) nyomták felül „Nyugatmagyarországi felkelők A zóna 1921. szept." szöveggel, majd a bélyegek közepére kézzel nyomták rá a Fasching Henrik városi számellenőr által tervezett halálfejet. A halálfejet kétféle színű — vöröses és kék — anilinfestékes kézibélyegzővel nyomták a bélyegre. A szöveges felülnyomás színe fekete. Vörös színnel van felülnyomva az 5, 15, 40, 60 filléres és a 2 koronás, kékkel a 10, 20, 50 filléres valamint az 1 koronás érték (4. kép). A halálfejes kézibélyegzőt egy bécsi vésnök készítette gumiból. A bélyegző elég gyorsan kopott, ezért eléggé elmosódott ez a felülnyomás. A gumibélyegző elhasználódása miatt később fa és acél bélyegzőket használtak. Ezek a felülnyomások élesebbek. „Az elsőnyomás gumibélyegzővel történt, amikor ez darabokra szakadt, fémből és fából metszett nyomóval dolgoztunk" (Krug: „Tüzek a végeken"). Felhívom a figyelmet a szövegben a „dolgoztunk" és ugyanebben a „műben" szereplő „másodmagammal" fogalmazásra. Ezek alapján az egyik készítő Missuray-Krug Lajos, a másik a mellékelt képeslap-fénymásolat alapján a címzett; feltételezés a képeslap szövege alapján. A birtokomban lévő próbanyomatok létezéséről nem tesz említést sem Krug, sem azok, akik ezt a területet feldolgozták (Székely S., Jászai, Weinert stb.). Próba készült valamennyi értékre valamint hármas lyukasztással 10, 20 és 50 filléres értékekből (5. kép).

A halálfejnek a bélyegre való rányomásánál nagyon vigyáztak, azonban mégis előfordult, hogy a felülnyomás nem sikerült, ezért ezeket a felülnyomásokat a helyszínen kettészakítással azonnal megsemmisítették. Néhány ilyen példány azonban fennmaradt.

Nyomás-rendellenesség az 50 filléres értékűeknél fordult elő, egy félívre (50 db) a halálfej és a szöveg fordítva lett rányomva. . A Krug könyvében szereplő adatok alapján először 4800 darab bélyeget, majd újabb 5000 darabot nyomtak felül. A felülnyomás félívenként, könyvnyomásos eljárással történt.

A bélyegek árusítását a megjelenés napja, azaz 18-a után kezdték meg Sopron vármegye területén, a Cinfalva, Ágfalva, Felszerfalva, Darufalva, Fraknó, Kismarton, Nagyhoflány, Nagymarton, Rétfalu, Savanyúkút, Szárazvám, Zemenye és Vulkapordány postahivatalaiban.

A magyar posta nem ismerte el a „felkelők" által kiadott bélyegeket, ezért az ilyen bélyegekkel bérmentesített leveleket megportózták (7/a. b. . kép). A bemutatott képeslapot cenzurázták és a II. felkelő hadsereg bélyegzőjével látták el. Érdekes a bélyegző is, mivel ez a terület az V. felkelő hadsereg „fennhatósága" alá tartozott. A II. felkelő hadsereg bélyegzője akkor kerülhetett a lapra, amikor Budaházy százados két napra bevonult Sopron városába. Ez a lap tehát háromszorosan is érdekes (7/a. kép). A nagymartoni postamesternek Weinert Győző neves filatélistához írt válaszlevele sok kérdésre ad feleletet és sok érdekességet tartalmaz:

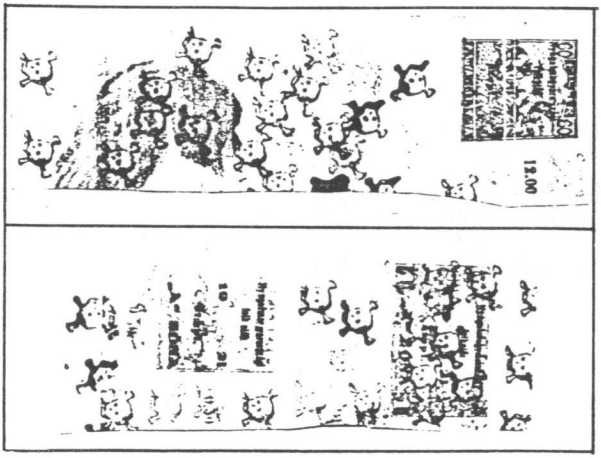

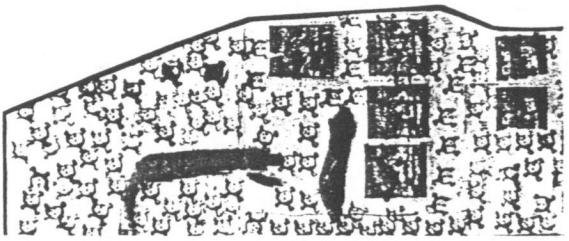

4—5. A II. kiadás kivitelezett és próbanyomások

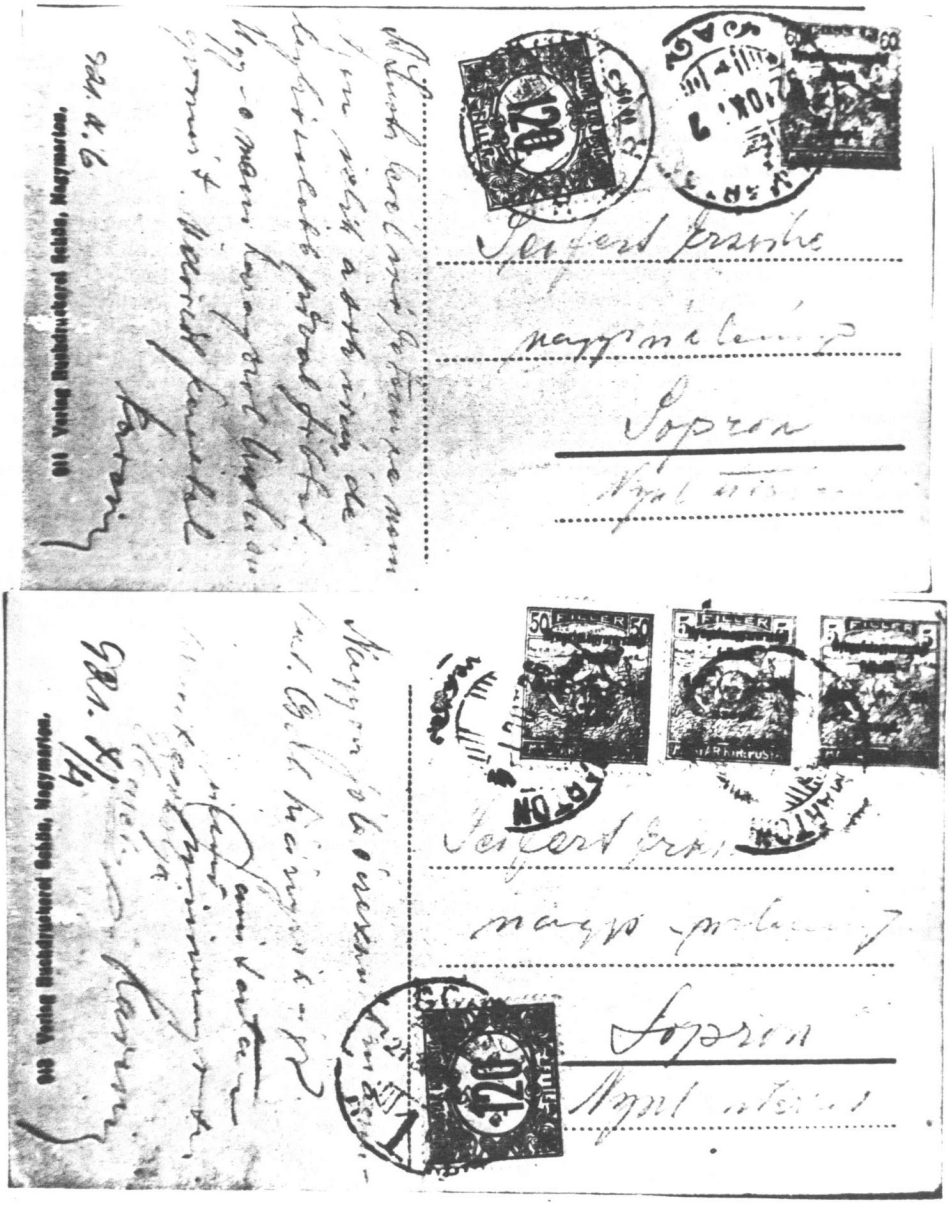

7/a. A m. kir. posta által el nem ismert bérmentesítés: a képeslapokat megportózták

„Dr. Viktor Weinert Urnak Pozsony

1921. X. 8-i levelére az alábbiakat tudom válaszként közölni: A magyar kir. bélyegek a nyugatmagyarországi felkelők 1921. szept. »A Zóna« felirattal és halálfejjel postahivatalomnál valóban voltak forgalomban. Ezeket a bélyegeket a felkelők a szeptember 8-i ágfalvi csata emlékére adták ki.

A postahivatal a bélyegeket a felkelők parancsnokságának parancsára helyezte forgalomba. A magyar kir. posta az első időkben abból a feltételezésből kiindulva, hogy spekulációs termékről van szó, az ilyen bélyegekkel bérmentesített leveleket dupla névértékben, büntetőportóval kezelte, most azonban már általánosan elismerik a kiadást és Magyarországon portózzák meg. A magyar kormánycsapatok által kiürített és felkelők által megszállt területein Nyugatmagyarországnak kiadása óta szabályszerűen forgalomban van.

A feliratozás helyét nem lehet megtudni, mert a felkelők ilyen dolgokban nagy tartózkodást tanúsítanak. A bélyegek a gyűjtők körében természetesen már nagy becsben vannak és nagy összegeket kínálnak értük. A postahivatalban igen élénk érdeklődés mutatkozik iyen bélyegek iránt. Értékük jelenleg igen tág határok között mozog. A soproni és kismartoni nemzetközi egyesített bizottság antant tisztjei 5-6000 koronát fizetnek egy blokkért, bécsi bélyegkereskedők még ennél is magasabb árakat.

A egyes értékek példányszámáról nincsenek ismereteim, de alacsonynak kellett lenniük, mert postahivatalom csak az 5, 10, 50, 60 f. és 1 K értékekből kapott nagyobb mennyiséget, amelyeket forgalomba helyeztünk és már teljes mértékben felhasználtunk, úgy, hogy már csak egy-egy darab kapható. A többi értékből a postahivatal csak egy-két darabot kapott (15, 20, 40 f és 2 K) Mint mértékadó helyről megtudtam, a kiadott bélyegek teljes darabszáma hozzávetőleg 10 000 darab.

Mint hallom, a többi postahivataloknál is kimerült a készlet, és a felkelők parancsnokságának közlése szerint utánnyomás már ki van zárva, mert a kliséket megsemmisítették és ezen bélyegek helyébe az egész szavazási területen a felkelők főparancsnokságának rendelkezésére új feliratú kiadás került kizárólagos használatba a »Lajtabánsági posta« felülnyomással.

Az Ön levelében említett »Felkelő magyarok által megszállt Nyugatmagyarország 1921. aug.szept.« feliratú bélyegek Nyugatmagyarországnak ezen a részén nem voltak forgalomban.

A »Lajtabánsági posta« bélyegekből hivatalom még csak az alacsonyabb értékeket kapta meg, de rövid időn belül itt már csak ilyen bélyegek lesznek forgalomban Nagymarton, 1921. október 15. Tóth Lajos postamester

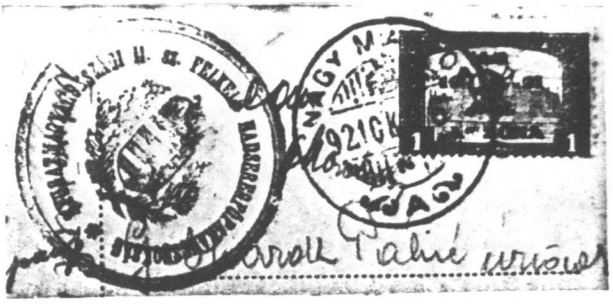

BIBLIOGRÁFIA

Az 1944/1945-ös észak-erdélyi bélyegkiadások bibliográfiája

Dipl.-Ing. Peter Néma, Zollstrasse 56, CH-8212 Neuhausen am Rhf.

A "Magyar bélyegek kézikönyve" megjelenése óta egyre több gyüjtő érdeklődik az ott katalógusszerüen felsorolt 1944/1945-ös észak-erdélyi bélyegek valamint Simády Béla dr. díjjegyes katalógusában ismertetett akkori felülnyomású postai levelezőlapok iránt.

Korabeli dokumentációs anyagot messzemenően nélkülöző, postatörténetileg még mindig jobbára feldolgozatlan hátterű és a hamisítók generációit magukhoz vonzó bélyegkibocsátásokról lévén szó, nemcsak tágabb értelemben vett kutatásukhoz, hanem gyüjtésükhöz, sőt egyszerű megvásárlásukhoz is elengedhetetlenül szükséges a szóbanforgó terület filatéliai irodalmának ismerete.

Mivel összefoglaló monográfia-jellegű feldolgozás mindezideig nem áll rendelkezésünkre, feladatomnak tartottam a szaksajtóban megjelent ismertetések, tanulmányok és utalások bibliográfikus igényű egybegyüjtését, 1989-10-01 záródátummal. Teljességre törekedtem, de szinte biztos vagyok abban, hogy elkerülte figyelmemet néhány, esetlegesen fontos munka; könyvészeti adataim itt-ott mindenesetre hézagosak és talán hibáktól sem mentesek. Hálásan fogadok ezért mindenfajta kiegészítést, bármilyen jellegű hozzászólást vagy kérdést a közölt adatokkal kapcsolatban. Leginkább persze az előttem ismeretlen publikációk másolatának vagy bibliográfiai adatainak örülnék, és a lehetőségeimen belül én is szívesen küldök xeroxokat kevésbé hozzáférhető irodalomról aziránt érdeklődőknek. Az 1944/1945-ös észak-erdélyi bélyegek gyüjtőivel való kapcsolatteremtést és a szerzett ismeretanyag kölcsönös átadását kezdettől fogva szívügyemnek tartottam, hogy ezzel is előbbre jussunk Európa bélyeg- és postatörténete egyik legérdekesebb részterületének nemzetközi filatéliai elismerése irányában. Végezetül még csak annyit, hogy ha valaki esetleg kedvet kapna további helyi jellegű bélyegkibocsátások bibliográfiájának összeállításához, úgy mindenkor segítségemre számíthat Nyugatmagyarország/Lajtabánság 1921, Kárpátalja/Kárpátukrajna 1944-1945, Délszlovákia 1944-1945, Zenta 1944 és Muraszombat 1945 vonatkozásában is.

22

Katalógusok, árjegyzékek

(1) Konrád F.: România, Catalog filatelic, Oradea
1946, 40-45
1947, 67-72
1948, 72-77

Konrád Ferenc nagyváradi bélyegkereskedő elsőként katalogizálta az 1944/1945-ös észak-erdélyi bélyegkiadásokat; összeállítása igen részletes, de sajnos sokhelyütt téves adatokat is tartalmaz.

(2) Emisiunile Victoriei şi Poşta locală, Filatelia (Bucureşti) 57 (63), 1. Mai 1947

Árlista a bukaresti bélyegüzletben. A kínálat nem teljes, így pl. Zilah I csak 22 értékkel szerepel a jegyzékben.

(3) Zumstein, Briefmarken-Katalog Europa, Bern
1947, 685-686 (még árak nélkül hozza Észak-Erdélyt)
1948, 716-717 (már árakkal, azóta évről-évre újra)

Zumstein az egyetlen nemzetközi katalógus, ahol ezek a bélyegek megtalálhatók. A közölt árak 1948 óta kb. megháromszorozódtak, messze elmaradva az általános drágulás mögött.

(4) Székely S.: Magyarország bélyegei 1850-től 1948-ig, Budapest 1948, 146-151

Az 1948-as Zumstein-katalógus alapján összeállított árjegyzék

(5) Konrad F., Herşcovici M.: Catalogul Mărcilor Poştale Româneşti, Bucureşti 1959, 206-213

Ebbe a nagy román általános katalógusba Konrád lényegesebb változtatások nélkül átvette az észak-erdélyi bélyegek 1946/1947/1948-as összeállítását. A legfontosabb eltérés: a máramarosszigeti sor itt már tíz értékkel szerepel.

(6) Kiriac D.: Catalogul Mărcilor Poştale Româneşti '74, Bucureşti 1974, 504-511

Mivel Romániában 1974 óta nem jelent meg bélyegkatalógus, ez az összes kibocsátás jelenleg is érvényes jegyzéke; az árak természetesen túlhaladottak.

(7) Rompresfilatelia: Lista de preţuri a mărcilor poştale româneşti şi străine, Bucureşti 1975, 1980

A román állami bélyegkereskedelem periódikusan kiadott árjegyzékében már csak a definitív kiadások (Nagyvárad II, Zilah II) szerepelnek; ezek árai 1975 és 1980 között két és félszeresükre emelkedtek.

(8) Simády B.: A magyar díjjegyes postai nyomtatványok katalógusa 1867-1982; második, bővített és javított kiadás, MABÉOSZ Budapest 1983, 167

A katalógus függelékében megtalálhatók a székelyudvarhelyi és nagyváradi felülnyomású 1944/1945-ös postai levelezőlapok is

(9) Simády B.: A magyar díjjegyes postai nyomtatványok katalógusa 1867-1982; 1. sz. pótlás a második kiadáshoz, MABÉOSZ Budapest 1986, 79

Az észak-erdélyi levelezőlapok ismertetése Zilah I és Zilah II-vel bővült

(9a) mint (9); 2. sz. pótlás, 1989, 182-183

A Zilah I levelezőlap bélyegzett példányán kívül új felfedezésként egy máramarosszigeti felülnyomású levelezőlappal bővült a katalógus

(10) Surányi L., Visnyovszky G.: A magyar bélyegek kézikönyve, Gondolat Budapest 1986, 539-543

Valamennyi észak-erdélyi kiadás áttekinthető, részletekre is kitérő felsorolása

(11) Surányi L.: A magyar bélyegek kézikönyvéről. Hozzászólások, észrevételek és néhány kiigazítás a helyi kiadások kapcsán, Filatéliai Szemle 1988/4, 25

Idézet a cikkből: "Az észak-erdélyi kiadásoknál a kutatások különböző állapota szerint még sok a vita. Az erre vonatkozó új eredményeket figyelembe kell venni"

Áttekintő jellegű munkák

(12) Kolb K.: Rumänien, Ausgaben 1944/45 der lokalen Behörden in Transsylvanien, Schweizer Briefmarken-Zeitung (Bern) 59 (1946) 11, 316-322

Kolb 1945-ben Romániában tartózkodott; az észak-erdélyi bélyegekről röviddel hazatérése után írt cikkében hivatkozik a bukaresti "Filatelia" c. szaklapban megjelent közleményekre és Konrád katalógusára is.

(13) Lampl P.: Lokalausgaben Nord-Siebenbürgen 1944/45, Der Sammler-Dienst (Coburg) 1961/11, 476

Rövid tudósítás az északerdélyi bélyegek létéről (a Michel-katalógus ezeket ugyanis máig nem hozza); példaként néhány Nagyvárad I és Nagyvárad II kerül bemutatásra.

(14) Lampl P.: Wir brauchen einen zuverlässigen Katalog, Deutsche Zeitung für Briefmarkenkunde (Bad Ems) 41 (1966) 21

Lampl csak néhány sorral érinti a témát, de megállapítása még mindig időszerű: "Miért nem katalogizálja Michel az 1944/45-ös észak-erdélyi bélyegeket? ... Zumstein ebben is korrektebbül jár el"

(15) Ettre L.S.: Collect "Hungarica", Issues of Northern and Eastern Transylvania, News of Hungarian Philately 1970/1973

Az amerikai magyar bélyeggyűjtők szaklapjában megjelent cikksorozatában valamennyi helyi kiadással részletesen foglalkozik a jólismert szerző

(16) Kovács Gy.: A magyar és a román bélyeggyűjtés érintkezési területei, Filatéliai Szemle 1972/10, 16-17

Tudomásom szerint ez volt az első magyar nyelven megjelent cikk az észak-erdélyi bélyegekről

(17) Sipos G.: Észak-erdélyi bélyegek, Filatéliai Szemle 1976/10, 17

A ma is élő szerző (Székelyudvarhely) a máramarosszigeti, naszódi és marosvásárhelyi bélyegkibocsátásokkal foglalkozik, Kovács Gy. adatait (16) kiegészítve

(18) Surányi L.: A magyar bélyeg fogalma, Filatéliai Szemle 1981/1, 13-14

Német nyelvre fordítva is megjelent:

(18a) Surányi L.: Der Begriff "ungarische Briefmarken", ARGE Ungarn im BDPhe.V. Rundbrief Nr. 2/1986, 11-19

Az 1944/1945-ös észak-erdélyi bélyegek román kibocsátásoknak tekinthetők, de helyük van magyar gyűjteményekben is - írja Surányi László

(19) Konrad F.: Local Issues of Northern Transylvania 1944-1945, The American Philatelist 1981/11, 1037-1042

Az észak-erdélyi bélyegek Kanadába kivándorolt és azóta elhúnyt jeles ismerője e cikkét főleg az amerikai filatelisták felvilágosítására szánta; a nagy példányszámú szaklapból változtatás nélkül átvette később a

(19a) Romanian Philatelic Studies (Jamaica Estates, N.Y. USA)

is.

(20) Néma P.: Lokalausgaben Nord-Siebenbürgen 1944/45, Deutsche Zeitung für Briefmarkenkunde (Bad Ems) 58 (1983) 24-26; 4167-4172, 4429-4432, 4643-4647

A terület részletes ismertetése, összesen 18 oldalon, térképpel és számos illusztrációval

(21) Mathes K.: Gebietsveränderungen im Spiegel der Briefmarke: Alt-Österreich und seine Völker 1850-1950, Die Briefmarke (Wien) 1985/6, 21 és 1987/7, 40

Rövid ismertetés, fényképekkel székelyudvarhelyi és marosvásárhelyi bélyegekről

(22) Néma P.: Bibliographie der Briefmarkenausgaben Nord-Siebenbürgens 1944/1945, ARGE Ungarn im BDPh e.V. Rundbrief Nr. 1/1986

Összeállítás az 1986-ig megjelent szakirodalomról

(65) -békési-: Készpénzzel való bérmentesítés Erdély északi részének egyes postahivatalaiban az 1944. október - 1945. április közötti időszakban, Filatéliai Szemle 1988/12, 22-23

Az álnéven szereplő szerző illusztrált cikkében nyolc igen érdekes máramarosszigeti, nagybányai, marosvásárhelyi, érmihályfalvi és székelyudvarhelyi levélborítékot/levelezőlapot ismertet a jelzett hónapokból

(66) Philatelicus Pannonicus: határ/idő/napló (Budapest) '88/3-'89/1 (1989. márc.) 71-73

Az Erdéllyel foglalkozó füzetben illusztrációként, rövid magyarázó szöveggel kiegészítve, 1944/45-ös északerdélyi filatéliai anyag is bemutatásra került

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Ing. arch. Elemér Kövér:
Pretlače uhorských a maďarských Poštových Známok
1914 - 1921
(Magyar bélyegek átnyomásai 1914-1921)

Előző számunkban jeleztük már pozsonyi gyüjtőtársunk összeállitását. Azóta megkaptuk teljesnek mondható táblázatait.

Első fejezetében felsorolja a különböző felülnyomások alapbélyegeit ábrájukkal, vizjelükkel, forgalmi idejük és Zumstein katalógusszámaik feltüntetésével. E fejezet második részében helyezi el a magyar felülnyomásokat (I. és II. hadisegély, margitszigeti hadikiállitás, repülőposta, légiposta, aratós szükségportók, stb.).

A következő fejezetben az egyes megszálló hatalmak - vagy az általuk megszállt területeken - megjelent felülnyomásokat ismerteti. A fejezet első részében a hivatalos, második részében a magánjellegü és kétes felülnyomásokat csoportositja.

Munkájához szemléltető térképvázlatot is közöl.

A II. táblázatban ujra felsorolja a magyar alapbélyegeket, majd horizontálisan kivetiti a felülnyomásokat, melyekhez bejegyzi, hogy egy alapbélyegnek hányféle felülnyomása lehetséges.

A III. táblázat ennek forditottja: az egyes felülnyomások szövegéhez kivetiti az illető felülnyomásokhoz tartozó magyar alapbélyegeket.

\+ + +

Gyüjtőtársunk kimutatásai érdekesek, ujszerü feldolgozása a felülnyomott magyar bélyegek ismeretéről és szeretetéről tanuskodik. Azonban ebben a formában készitett munkája inkább egyéni célt szolgál. A filatélia célja elsőként a gyüjtés, a kutatás, az ismeretlen feltárása, keresése, nem

pedig a tényleges és elérendő-elérhető maximális anyagnak irásos és ábrás kivetitése.

Az érdeklődőknek szivesen rendelkezésére bocsátjuk és elküldjük megtekintésre gyüjtőtársunk feldolgozását.

(F.D.)

Krónika

1989. szeptember 14-én Budapesten 31 fő részvételével megalakult a Magyar Filatéliai Tudományos Társaság. A MAFITT elnöke Dr. Láng István a Magyar Tudományos Akadémia főtitkára lett. A MAFITT feladatának tekinti a magyar postatörténet kutatását, a magyar filatélia elméleti alapjainak tisztázását és az eredmények publikálását. A Magyar Tudományos Akadémia, a Magyar Posta, a MABÉOSZ felkérésére, vagy saját elhatározásából véleményt nyilvánit, vagy javaslatokat dolgoz ki. A közgyülés által a MAFITT tagjává választottak kötelesek egy éven belül székfoglaló előadást tartani. Szakcsoportunk cimjegyzékébe felvettek közül az alakuló ülésen a MAFITT tagjai lettek: Flasch Dezső, Hrabál László, Király Tibor, Dr. Makkai László, Dr. Nagy Ferenc, Dr. Simády Béla, Surányi László, Voloncs Gábor. Eddig: Dobó Attila, Bér Andor, Gazda István, Visnyovszki Gábor tartotta meg székfoglaló előadását.

csere Debrecen II. kiadás bélyegeivel bérmentesitett román megszállási levelet adok 1945-1946-os inflációs küldeményekért, cserkész-levélért, vagy más megszállási és helyi kiadásu bélyeggel bérmentesitett levélért. Flasch Dezső, Budapest, Kálvária u. 23. 1089

aukció Az 1989. évi őszi bélyegárverésre 36 tételnyi megszállási anyagot (bélyeget, levelet) adtak be. Elkelt 31 tétel, átlagosan a kikiáltási árnál magasabban. Mindössze 10 tétel nem jutott tul beadási árán, mig egyes tételek a beadási ár kétszeresén találtak vevőre. A "sztár" egy Erdély-Transilvania felünyomásu bélyegekkel (1944)bérmentesitett, Marosvásárhelyen feladott helyi ajánlott levél volt, mely 12,000 forintos indulási árról 22,000 Ft-ért jutott vevőjéhez.

1990.aug.31.-szept.4. közöttrendezik meg az idei BALPEX kiállitást. A 40 éve rendszeresen sorra kerülő bélyegkiállitás egyike az USA patinás kiállitásainak. Az idei kiállitáson megszállási gyüjteményeket is bemutatnak. Tagjaink közül Flasch D., Király T., dr.Simády B. és Tegzes J. vesz részt a kiállitáson.

Andrija Mirkovic: Unerforschte Gebiete der jugoslavischen Philatelie. Selbsverlag. Köln, 1988. - A jugoszláv nacionalista jellegü (csetnik) földalatti mozgalom bélyegkiadását és postatörténetét ismerteti munkájában a szerző. A 4 értékből álló sornak 1943-ban jelent meg első kiadása. A bélyegek illegális kiadására Budapesten került sor, igy magyar vonatkozása is van.